

TURIZM SEKTORINING INVESTITSIYA MUHITIGA IJOBIY TA’SIRI: TAHLILY VA AMALIY YONDASHUVLAR

Kalandarov Sarvar Ruslanovich

O‘zbekiston Respublikasi Bank Moliya Akademiyasi tadqiqotchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada turizm sohasi va uning investitsion muhitga ta’siri tahlil qilinadi. Xususan, O‘zbekistonning Xorazm viloyatida turizmning iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni va ahamiyati ko‘rib chiqilgan. Maqolada turistik klasterlar orqali mintaqaviy integratsiya va investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari yoritilgan. 2020–2023 yillarda soha rivojiga qaratilgan investitsiyalar, infratuzilma loyihalari va yangi ish o‘rinlari yaratish bo‘yicha amalga oshirilgan ishlar misollar bilan taqdim etilgan. Xorazm viloyatida turizm sohasida erishilgan natijalar mintaqaviy iqtisodiy barqarorlik va investitsion faollikni oshirishga xizmat qilayotgani ta’kidlangan.

Kalit so‘zlar: turizm, investitsiyalar, turistik klasterlar, iqtisodiy rivojlanish, mintaqaviy integratsiya, investitsion muhit, sanoat va xizmat ko‘rsatish tashqi investitsiyalar, ichki bozor, hududiy siyosat.

Kirish So‘nggi yillarda turizm sohasi iqtisodiy o‘shishning muhim drayverlaridan biriga aylanmoqda. Bu yo‘nalishda huquqiy, iqtisodiy va infratuzilmaviy sharoitlar bosqichma-bosqich yaxshilanmoqda. Xususan, hududiy turizmni barqaror rivojlantirishda turistik klasterlarni shakllantirish muhim strategik yo‘nalish sifatida e’tirof etilmoqda. Klaster modeli orqali turizm xizmatlarini ko‘rsatuvchi subyektlarning o‘zaro integratsiyasi ta’minlanadi, bu esa yagona iqtisodiy-iqtisodiy manfaatlar asosida shakllangan mahalliy tarmoqni yaratishga xizmat qiladi.

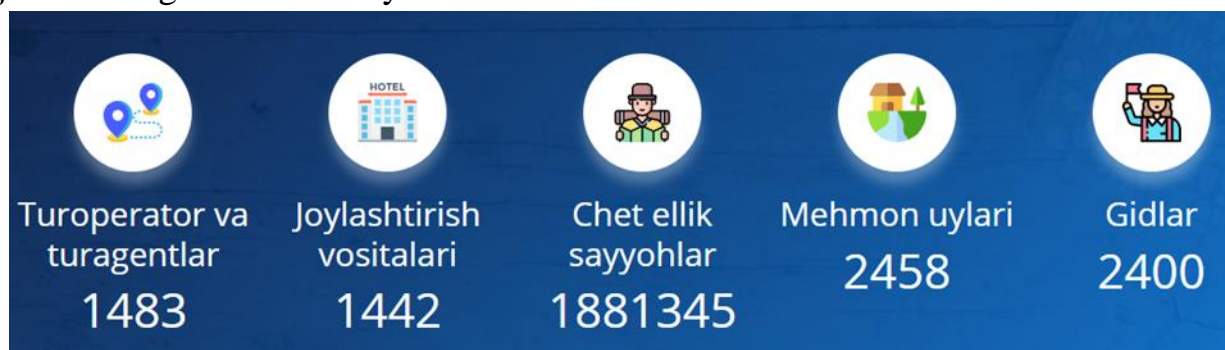
Metadologiya Klaster ishtirokchilari — xususiy biznes, davlat muassasalari va fuqarolik jamiyati vakillari — o‘zaro hamkorlik qilgan taqdirda, mintaqaviy investitsiya muhiti yanada barqaror va jozibador tus oladi.

Tahlil va natijalar O‘zbekiston turizm sohasida katta iqtisodiy salohiyatga ega bo‘lib, uning rivojlanishi mamlakat strategik taraqqiyotining ajralmas qismidir. So‘nggi yillarda bu yo‘nalishda investitsiyalar hajmi va innovatsion loyihalarning roli sezilarli darajada ortdi. Masalan, 2022-yilda turizm sohasi YAIMning 4,5 foizini tashkil etgan,

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-5

2023-yilda esa xalqaro sayyohlar oqimi 6 milliondan oshgan (Jurayev, 2024). 2020–2023 yillarda soha bo‘yicha 2 milliard AQSh dollariga yaqin investitsiyalar jalb qilingan. Ushbu ko‘rsatkichlar nafaqat iqtisodiy salohiyat, balki sektorning investitsion jozibadorligini ham namoyon etadi.

4.10-rasm. Chet ellik sayyohlar va turizm infratuzilmasi – O‘zbekiston statistikasi

Manba: <https://uzbektourism.uz/> ochiq web sayti ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi

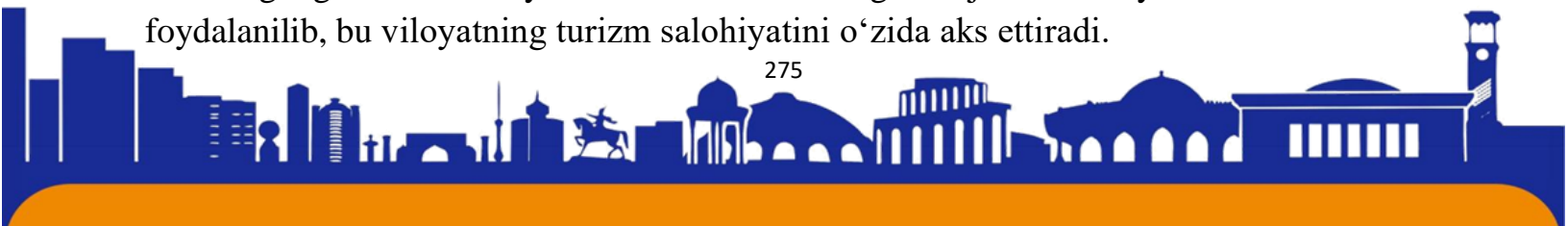
2025-yil may holatiga ko‘ra, mamlakat bo‘ylab 1,88 million xorijiy sayyoh tashrif buyurgan, 1483 ta turoperator, 1442 ta joylashtirish vositasi va 2458 ta mehmon uyi faoliyat yuritmoqda. Bundan tashqari, 2400 nafar gid xizmat ko‘rsatmoqda. Bu ko‘rsatkichlar turizmning valyuta tushumlari orqali YAIMga ijobiy ta’sirini ko‘rsatadi. Ichki turizm esa ijtimoiy faollikni oshirib, madaniy merosni asrashga xizmat qiladi.

Turizm industriyasida inson kapitali — ya’ni malakali mutaxassislar, xizmat ko‘rsatish madaniyatiga ega xodimlar va til bilimiga ega gidlar — asosiy strategik resurs sifatida e’tirof etiladi (Cooper, 2021). Inson resurslaridan samarali foydalanish uzoq muddatli barqaror rivojlanishning kalitidir.

Shu nuqtai nazardan turizm industriyasida inson resurslari – ya’ni malakali kadrlar, xizmat ko‘rsatish madaniyatiga ega bo‘lgan mutaxassislar, til bilimi va raqamli savodxonlikka ega gidlar asosiy strategik resurs sifatida qaraladi (Cooper, 2021). Inson kapitalidan strategik asosda foydalanish uzoq muddatli istiqbolli rivojlanish uchun hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Xorazm viloyatida amalga oshirilayotgan amaliy tajribalar shuni ko‘rsatmoqdaki, turistik klasterlar nafaqat turizmni rivojlantiradi, balki mintaqaviy iqtisodiyotga kapital oqimini kuchaytiradi va ish o‘rinlarini yaratadi (Jumayeva & Mardanova, 2019).

Bugungi kunda viloyatda turizm sohasining mavjud imkoniyatlaridan samarali foydalanilib, bu viloyatning turizm salohiyatini o‘zida aks ettiradi.

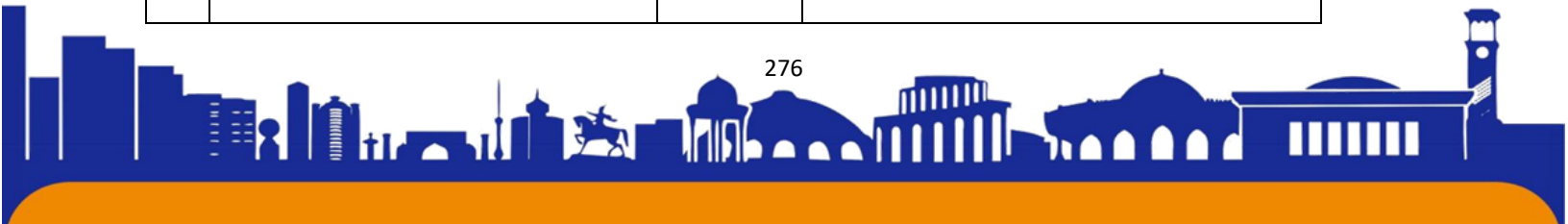

4.9 jadval:

**Xorazm viloyatining turizm salohiyati bo'yicha infratuzilma ko'rsatkichlari
(2025-yil holatiga)**

No	Ko'rsatkich nomi	Miqdori	Izohlar
1	Joylashtirish vositalari (umumiy)	204 ta	Shundan 97 tasi oilaviy mehmon uylari
2	Xona soni	2,600 ta	Turistlar uchun tayyor
3	O'rinlar soni	5,700 ta	Mehmonxonalar va oilaviy uylarda mavjud
4	Turistik firmalar	67 ta	Shundan 2 tasi turagent
5	Sertifikatga ega gid-ekskursovodlar	225 nafar	Maxsus tayyorgarlikka ega
6	Turistik avtotransport vositalari	315 ta	Shundan 33 tasi turistik klassdagi avtobuslar
7	Xalqaro aeroport	1 ta	Urganch xalqaro aeroporti, 5 ta xalqaro reys faol
8	Temir yo'l vokzali	1 ta	Urganch temir yo'l vokzali, 1 ta xalqaro reys faol
9	Madaniy meros obyektlari	259 ta	Shundan 58 tasi "Ichan qal'a" muzey-qo'riqxonasida
10	Turistik axborot markazlari	19 ta	Shundan 14 tasi Xiva shahrida
11	Turistik yo'l ko'rsatkich belgilari	130 ta	Shundan 32 tasi Xiva shahrida
12	Turistik xaritalar	9 ta	2 tasi turizm mahallalarida
13	Sanitariya-gigiena shoxobchalari	409 ta	Shundan 292 tasi yangidan qurilgan

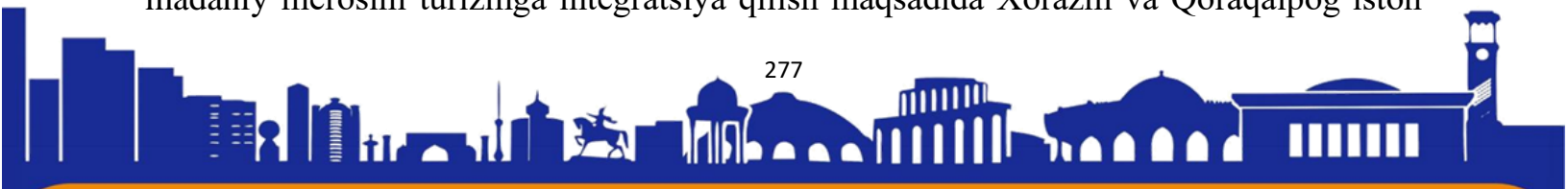
14	Valyuta ayriboshlovchi bankomatlar	5 ta	Xorijiy kartalarga xizmat ko'rsatadi
15	Terminallar	6 ta	Sayyohlarga xizmat ko'rsatadi
16	Bepul Wi-Fi nuqtalari	23 ta	Sayyohlar uchun ommabop joylarda

Manba: Xusainov, J. B. (2025). *Mintaqa turizm salohiyatidan samarali foydalanish (Xorazm viloyati misolida)*. Nomli monografiyasi asosida muallif tomonidan tayyorlandi

Xorazm viloyatida mingdan ortiq qo'shimcha turizm infratuzilma obyektlari mavjud. Jumladan, 74 ta ovqatlanish joyi (18 ta fastfud, 11 ta restoran, 13 ta kafe-bar, 32 ta boshqa muassasa), 18 ta MICE obyektlari, 2 ta gastronomik ko'cha, 2 ta "Duty Free" do'koni, 6 ta karaoke-bar, 1 ta avtokemping, 588 ta hunarmandchilik ustaxonasi va 120 ta suvenir do'koni faoliyat yuritmoqda. Shuningdek, 1 ta suv attraksioni, 96 ta eko/agroturizm obyekti, 3 ta o'rmon xo'jaligi, 71 ta baliqchilik ko'li, 2 ta qo'riqlanadigan hudud, 12 ta ekoturizm, 8 ta agroturizm maskani hamda 4 ta sog'lomlashtirish markazi mavjud. 2022-yilda viloyatda 137,5 ming xorijiy va 1,48 million mahalliy sayyoh tashrif buyurgan. Turizm eksporti 27 mln AQSh dollariga yetib, 5 ta mehmonxona, 10 ta xostel va 16 ta oilaviy mehmon uyi qurilib, joylashtirish vositalari soni 204 taga, o'rinlar esa 5,7 ming taga yetgan.

Turizm infratuzilmasini takomillashtirish maqsadida sayyohlar ko'p to'planadigan joylar va avtomobil yo'llari bo'yida 56 ta yangi sanitar-gigiyena shahobchalari barpo etilib, yana 46 tasi ta'mirlandi. Shuningdek, 21 ta yo'l ko'rsatkichlari o'rnatildi, 5 ta turistik axborot markazlari tashkil etildi hamda zamonaviy qulayliklarga ega 15 ta transport vositasi olib kelindi. Shu bilan birga, "turizm qishlog'i" va "turizm mahallalari" konsepsiyasi doirasida 2 ta yangi turistik xarita ham joriy qilindi.

Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28-sentabrdagi 546-son qarori asosida Xorazm viloyatida turizm sohasini 2022–2026-yillarda kompleks rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar belgilanib, jami qiymati 89,3 milliard so'mlik 50 ta loyiha amalga oshirildi. Bu mablag'larning 56,1 milliard so'mi tadbirkorlarning o'z mablag'lari, 33,2 milliard so'mi esa bank kreditlari hisobidan moliyalashtirildi. Ushbu tashabbuslar natijasida 230 ta yangi ish o'ri yaratildi (546-sonli Qaror, 2022). Hududning tarixiy-madaniy merosini turizmga integratsiya qilish maqsadida Xorazm va Qoraqalpog'iston

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-5

Respublikasi hududlaridagi qadimiy qal'alarni birlashtirgan "CASTLE TOUR" nomli yangi marshrut ishlab chiqildi. Bu marshrut Ichan qal'a, Ulli Hovli, Qalajiq qal'a, Sulaymon qal'a, Tosh qal'a, Ayozaqal'a, Tuproqqal'a va Ellikqal'a kabi yodgorliklarni o'z ichiga oladi. 2022-yilda viloyatda 5 ta turizm mahallasi va 2 ta turizm ko'chasi tashkil etish bo'yicha "yo'l xaritalari" tasdiqlanib, mazkur hududlarda turizm xizmatlarini rivojlantirishga qaratilgan ishlar boshlangan. Jumladan, "Ichan qal'a", "Qumyaska", "Yangi turmush" (Xiva shahri), "G'ovuk" (Xiva tumani) va "Qal'ajiq qal'a" (Bog'ot tumani) mahallalarida 2022–2023-yillar davomida 77 ta yangi joylashtirish vositalari (7 ta mehmonxona, 10 ta xostel, 60 ta oilaviy mehmon uyi) tashkil etilishi rejalashtirilgan. Hozirgacha 16 tasi faoliyatini boshlagan.

2 jadval:

Xorazm viloyatida turizm sohasiga qaratilgan investitsiyalar va infratuzilmaviy loyihalar

№	Tadbir nomi	Qisqacha tavsif	Ko'rsatkichlar / Natijalar
1	Qaror asosida loyihalar	Investitsiyaning umumiy qiymati 89,3 mlrd so'mlik 50 ta loyiha amalga oshirildi	O'z mablag'lari – 56,1 mlrd.so'm Bank krediti – 33,2 mlrd.so'm Yangi ish o'rinlari – 230 ta
2	"CASTLE TOUR" loyihasi	Qadimiy qal'alar bo'ylab yangi marshrutlar tashkil etish	Yo'nalish: Ichan qal'a – Ulli Hovli – Qalajiq qal'a – Sulaymon qal'a – Tosh qal'a – Ayozaqal'a – Tuproqqal'a – Ellikqal'a
3	Turizm mahallalari tashkil etish	5 ta turizm mahallasi va 2 ta turizm ko'chasi uchun yo'l xaritalari ishlab chiqildi	Mahallalar: Ichan qal'a, Qumyaska, Yangi turmush, G'ovuk, Qal'ajiq qal'a

4	Joylashtirish vositalari	77 ta yangi joylashtirish vositasi belgilangan, 16 tasi tashkil etildi	7 ta mehmonxona 10 ta xostel 60 ta oilaviy mehmon uylari (16 tasi joriy etildi)
5	Turizm obyektlari	Turizm xizmatlarini kengaytirish uchun qo‘shimcha obyektlar faoliyat ko‘rsatmoqda	1 ta sahro turizm markazi 1 ta plyaj turizm xizmati 12 ta o‘tov 13 ta ovqatlanish shoxobchasi 11 ta hunarmandchilik oilalari
6	Aholi bilan ishlash	Seminar va uchrashuvlar orqali turizmga jalb qilish	Malakali mutaxassislar bilan o‘quv-amaliy seminarlar
7	Xizmat ko‘rsatish obyektlari	Urganch va Xiva shaharlarida xizmat obyektlari yo‘lga qo‘yildi	80+ obyekt: 10 ta joylashtirish vositasi 15 ta umumiy ovqatlanish joyi 6 ta butik-do‘kon 8 ta oziq-ovqat do‘koni 3 ta aviakassa 1 ta axborot markazi 2 ta gigiyena shahobchasi 2 ta bank 2 ta klinika 2 ta shirinlik markazi 4 ta hunarmand savdo rastasi 20 ga yaqin boshqa obyektlar

Manba: Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28-sentabrdagi 546-son qarori hamda <https://uzbektourism.uz/> ochiq web sayti ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi

2022-yilda Xorazm viloyatida turizmni rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida viloyatning investitsion jozibadorligi oshdi. Xorijiy sayyohlar soni 137,5 ming, mahalliy sayyohlar esa 1,488 million nafarga yetdi. Turizm eksporti

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-5

hajmi 27 mln AQSh dollariga ko‘tarildi. Yil davomida 5 ta mehmonxona, 10 ta xostel va 16 ta oilaviy mehmon uyi ishga tushirilgan bo‘lib, joylashtirish obyektlari soni 204 taga, o‘rinlar esa 5,7 ming taga yetdi. Xalqaro tadbirlar va festivallar, shuningdek, Xivaning 2024-yilda “Islom dunyosining sayyohlik poytaxti” deb e‘lon qilinishi mintaqaga yirik investitsiyalar kirib kelishiga xizmat qildi.

Xulosa Xorazm viloyatining turizm sohasida amalga oshirilgan modernizatsiya va kengaytirish ishlari mintaqaning investitsion imkoniyatlarini sezilarli darajada oshirdi. Bu esa yangi biznes loyihalari, mehmonxona va xizmat ko‘rsatish ob‘ektlarini barpo etish uchun qulay sharoitlar yaratmoqda. Kelajakda turizmni rivojlantirishga yo‘naltirilgan investitsiyalar mintaqaning iqtisodiy o‘sishi va ijtimoiy farovonligini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro‘yxati (APA uslubida):

1. Cooper, C. (2021). *Tourism: Principles and practice* (6th ed.). Pearson Education.
2. Hall, C. M. (2017). *Tourism and social marketing*. Routledge.
3. Husanov, J. B. (2025). *Mintaqa turizm salohiyatidan samarali foydalanish (Xorazm viloyati misolida)*. Urganch: Iqtisodiyot va turizm ilmiy markazi nashriyoti.
4. Jumayeva, N., & Mardanova, M. (2019). Turistik klasterlar va ularning mintaqaviy iqtisodiyotga ta’siri. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, (3), 45–52.
5. Jurayev, N. (2024). O‘zbekiston turizm salohiyatining iqtisodiy tahlili. *Turizm va iqtisodiyot jurnali*, 2(1), 10–18.
6. Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.002>
7. Uzbektourism. (2025). *Statistika va tahlillar*. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi rasmiy sayti. <https://uzbektourism.uz>

